

Kurs logiki: lekcja 49. Wypowiedzi oceniające

- [Wprowadzenie](#)
- [Animacja](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Richard Brandt, *Etyka. Zagadnienia etyki normatywnej i metaetyki*, tłum. B. Stanosz, Warszawa 1996.

Kurs logiki: lekcja 49. Wypowiedzi oceniające

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Założmy, że pobierasz lekcje nauki jazdy. Widzisz znak ograniczenia prędkości do 50 km/h. Jednak droga jest prosta, pusta i nie widać najmniejszego zagrożenia, więc nie redukujesz prędkości i jedziesz, dajmy na to, 56 km/h. Nie widzisz w tym niczego niewłaściwego. Tymczasem instruktor zwraca ci uwagę, że nie postępujesz właściwie. Domyślasz się, że chodzi mu o to, iż nie dostosowujesz się do norm obowiązujących w przepisach drogowych. Co innego potem, po zdaniu egzaminu na prawo jazdy, kiedy nikt nie będzie nadzorował tego, jak prowadzisz. Jednak instruktor doprecyzowuje swoje stwierdzenie, mówiąc, że nigdy nie powinno się łamać przepisów drogowych. Wnioskujesz z tego, że komunikuje ci on coś więcej niż informację o obowiązujących normach prawnych.

Twoje cele

- Poznasz kategorię wypowiedzi oceniających i normatywnych.
- Nauczysz się odróżniać wypowiedzi oceniające od normatywnych i opisowych.
- Pofilozofujesz na temat problemów w ustaleniu statusu wypowiedzi oceniających oraz granicy między nimi a wypowiedziami normatywnymi i opisowymi.

Animacja

Polecenie 1

Zanim zapoznasz się z animacją, spróbuj sformułować własną definicję słowa „wartość”.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DCM1VKZil>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Wprowadzenie pojęcia wartości*.

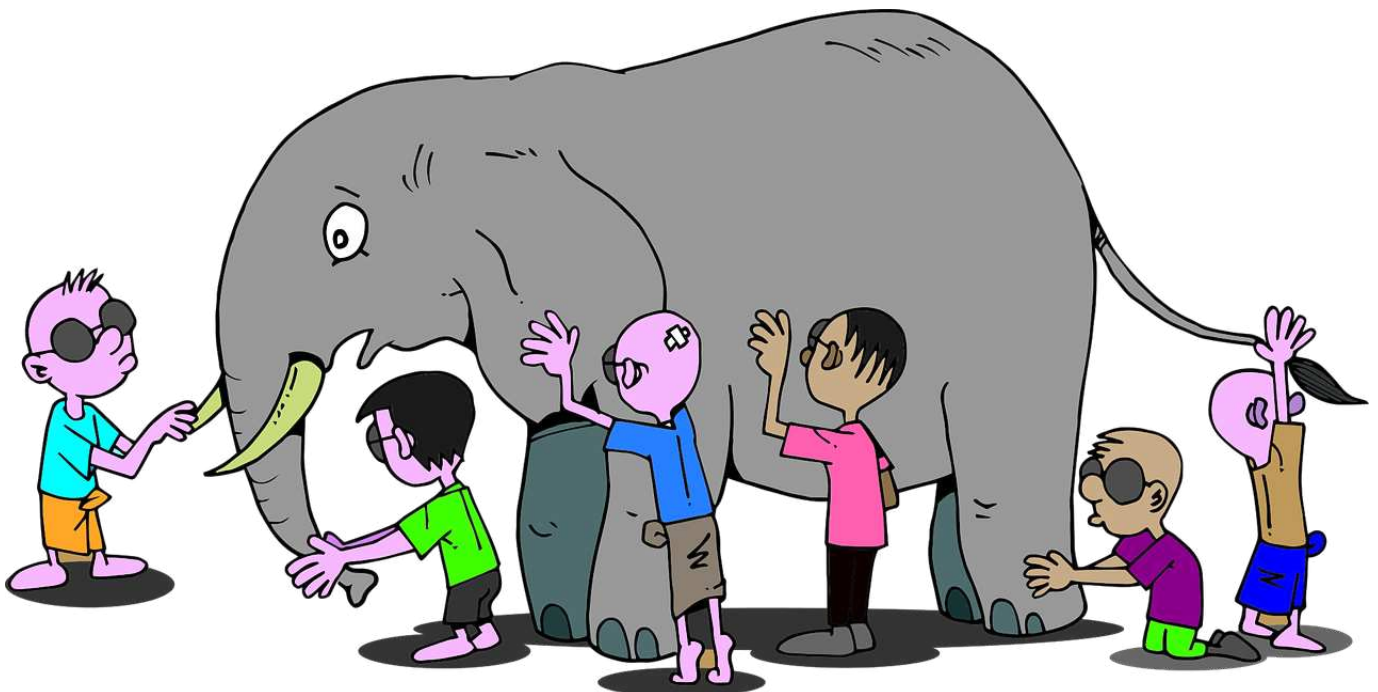
Polecenie 2

Jaką rolę mogą odgrywać wartości we wnioskowaniach? Przedstaw swoje stanowisko.

Przeczytaj

Nie tylko wypowiedzi opisowe

Przekonując kogoś do czegoś, możemy mieć dwa bardzo różne cele: po pierwsze możemy chcieć kogoś przekonać do tego, jak się rzeczy mają, a po drugie do tego, jak powinny się mieć. W pierwszym przypadku na nasze dowodzenie składają się wypowiedzi opisowe, w których stwierdzamy, że jest tak a tak i że zachodzą określone stany rzeczy. W drugim wypadku stosujemy wypowiedzi innej kategorii, które odnoszą się do norm, ocen i wartości. Powodów, dla których odwołujemy się do tej drugiej kategorii, może być wiele. Jednym z najczęstszych jest wpływ na sposób postępowania innych ludzi.

Człowiek jest istotą stale podejmującą mniej lub bardziej świadome decyzje. Decyzje te służą osiągnięciu naszych celów. Ważnym kontekstem tych decyzji są zazwyczaj inni ludzie, ponieważ ich działanie może być pomocne lub stanowić przeszkodę na drodze do urzeczywistnienia naszych planów.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Skąd jednak wiemy, które cele warto realizować? Czy wszyscy ludzie realizują lub powinni realizować te same cele? Co zrobić, jeśli moje cele kolidują z celami innych osób? Jak rozstrzygać, które cele w danej sytuacji wybrać? W kontekście tego rodzaju pytań pojawiają wszelkiego rodzaju spory i argumenty, dzięki którym jedni ludzie próbują przekonać innych do zmiany swojego postępowania. Odwołują się przy tym do różnych norm, ocen i wartości.

Sposób, w jaki się do nich odwołują, nie jest jednak oczywisty, i niekiedy wymaga on szczególnej dociekliwości, żeby je wykryć. Dzieje się tak z dwóch powodów.

Pierwszym z nich jest fakt, że przesłanki o statusie wypowiedzi normatywnej lub oceniającej często są przyjmowane jako ukryte założenia wnioskowania, konstytuując przez to **wnioskowania** o charakterze **entymematycznym**. Rozważ np. następującą wypowiedź:

Cmentarze stanowią wspólną własność wszystkich obywateli. Jednak nie wszyscy w równym stopniu troszczą się o groby swoich bliskich. Dlatego zachowanie czystości i porządku na cmentarzach jest obowiązkiem państwa.

Jest to na pewno wnioskowanie. Mamy tu dwie przesłanki i wniosek. Jednak widzimy wyraźnie, że ukryte są tu co najmniej dwie ważne przesłanki. Pierwsza przyjmuje, że jeśli coś jest własnością wszystkich obywateli, to państwo powinno się tym opiekować. Druga – że jeśli coś jest własnością wszystkich obywateli, powinno być utrzymane w czystości i określonym porządku. Obie te przesłanki zawierają odwołanie do określonych norm, są więc wypowiedziami nie w sensie opisowym (nie opisują jak jest), lecz normatywnym – przyjmiesz wniosek wnioskowania za poprawny tylko pod warunkiem, że przyznajesz słuszność wyrażonym w ukrytych przesłankach normom.

Drugim powodem nieoczywistego charakteru wyrażen ocenających i normatywnych jest wielość terminów, za pomocą których wprowadza się lub przemycza je do wypowiedzi. Język polski obfituje w cały szereg określeń, których można w tym celu użyć, jak: powinno się, należy, jest słuszne, że..., jest obowiązkiem, dobry, zły, nikczemny, karygodny itd. Nie zawsze też są one używane we właściwym normatywnym znaczeniu. Weźmy np. następujące stwierdzenia:

Rzecznik prasowy powinien wydać oświadczenie do poniedziałku.

Sąd powinien przychylnie rozpatrzyć moją skargę.

Azor jest dobrym psem.

Mój rower źle mi służy.

W każdej z tych wypowiedzi terminy sugerujące wypowiedź normatywną lub oceniającą użyte zostały w inny sposób, w efekcie czego te wypowiedzi nie mają charakteru oceniającego. Mówiąc: *Rzecznik prasowy powinien wydać oświadczenie w określonym terminie*, wyrażamy po prostu przypuszczenie, że wzięwszy pod uwagę zwyczajowe tempo pracy rzecznika, możemy się spodziewać orzeczenia tego właśnie dnia. Podobnie wyrazem spekulacji może (choć nie musi) być wypowiedź odnosząca się do wyroku sądu.

Sformułowanie *powinien przychylnie rozpatrzyć* może znaczyć, że z uwagi na charakter naszej skargi i wiedzę o systemie prawnym naszego kraju, spodziewamy się przychylnego wyroku. W odniesieniu do psa i roweru wyrażenia oceniające w istocie mają charakter wyrażen opisowych – w pierwszym przypadku *dobry* znaczy tyle co posłuszny, w drugim zaś *zły* znaczy tyle co niesprawny.

Zasada pięćdziesiąta druga: Jeżeli nie wiadomo, o co chodzi, to najprawdopodobniej chodzi o normy lub wartości – badaj zatem (u twoich rozmówców) ukryte wypowiedzi normatywne i oceniające.

Wypowiedzi oceniające a wypowiedzi normatywne

W wypowiedzi oceniającej ukazujemy własny stosunek do danego przedmiotu lub sytuacji, który przedstawia takie aspekty jak nasza wiedza, przekonania, nastawienie lub aktualne emocje.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

W logice wyraźnie odróżniamy od siebie omawiane tu trzy kategorie wypowiedzi: wypowiedzi opisowe, wypowiedzi oceniające i wypowiedzi normatywne. Wypowiedzi opisowe to wszystkie stwierdzenia orzekające, które stwierdzają coś o faktach, o tym jak jest, jak mają się rzeczy w świecie (bez względu na to, czy potrafimy tego dowieść, czy nie). Wypowiedzi oceniające to wszystkie stwierdzenia orzekające, które wyrażają aprobatę lub dezaprobatę jakiegoś stanu rzeczy albo preferencję jakiegoś stanu rzeczy względem innych stanów rzeczy. Ktoś może lubić muzykę rockową bardziej niż jazz i kiedy wygłasza w tej kwestii sąd, to jego

wypowiedź ma charakter oceniający w trybie preferencyjnym, ale jeśli ktoś mówi, że czytanie literatury pięknej jest czymś dobrym, natomiast oglądanie seriali przez kilka godzin bez przerwy jest czymś złym, to jego wypowiedź ma charakter oceniający w trybie wyrażenia aprobaty lub dezaprobaty. Wypowiedzi normatywne to osobna kategoria – są to wszystkie wypowiedzi orzekające wskazujące na określone normy postępowania. Przy czym należy odróżnić normy regulujące postępowanie od norm w znaczeniu dyrektyw technicznych i konwencji. Wypowiedź: *Jeżeli chcesz uruchomić silnik, powinieneś najpierw przekręcić kluczyk w stacyjce* odwołuje się do dyrektywy technicznej. Natomiast wypowiedź: *Zdania pytajne należy oznaczać znakiem zapytania* odwołuje się do reguły gramatycznej.

W obrębie norm w węższym, regulującym postępowanie człowieka, znaczeniu wyróżnia się nadto dwa ich osobne rodzaje ze względu na sposób uzasadniania: normy tetyczne i normy etyczne (określane także mianem aksjologicznych). Te pierwsze to normy, które uzasadniamy przez odwołanie się do odpowiedniej instytucji ustawodawczej, która ustanowiła daną normę. I tak stwierdzenie: *Uczeń powinien mieć co najmniej 50% obecności, żeby być klasyfikowany na koniec roku szkolnego* jest normą odnoszącą się do reguł ustanowionych przez polskie Ministerstwo Edukacji Narodowej. Drugi rodzaj norm to normy etyczne, które odwołują się do ocen etycznych, wyrażanych zazwyczaj za pomocą

określeń typu „dobry”, „zły”, „słuszny”, „niesłuszny”, „chwalebny”, „karygodny”, „etyczny” czy „nieetyczny”. I tak stwierdzenie: *Uczeń powinien z szacunkiem odnosić się do innych uczniów, bo takie postępowanie jest dobre* jest wypowiedzią normatywną w tym drugim znaczeniu.

Widzimy z tego, że wypowiedzi oceniające często wiążą się z wypowiedziami normatywnymi w tym sensie, że wypowiedzi wskazujące wyraźnie na jakąś wartość mogą być wykorzystywane jako przesłanka wypowiedzi o charakterze normatywnym.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Z czysto logicznego punktu widzenia powiązanie takie nie musi jednak zachodzić, gdyż celem wypowiedzi oceniającej może być jedynie oznajmienie swojej aprobaty czy stosunku uczuciowego do jakiegoś stanu rzeczy. Może mi się podobać, że ktoś postąpił w jakiś sposób, ale nie muszę tego uznawać za normę dla nikogo innego. Oto podoba mi się, że Kowalski ze spokojem przyjął przykrość, jaka go spotkała, ale to nie znaczy, że uważam to za normę, wedle której powinni postępować wszyscy inni.

Niektóre problemy z wypowiedziami oceniającymi i normatywnymi

Przedstawione wyżej rozróżnienie na wypowiedzi opisowe, oceniające i normatywne wydaje się proste do przeprowadzenia, przynajmniej z logicznego punktu widzenia. Jednak w naszej codziennej komunikacji granice te bardzo często zacierają się. Jest tak z wielu powodów. Omówimy tu trzy najważniejsze z nich: po pierwsze językowy, po drugie intencjonalny, po trzecie filozoficzny. Rozważmy to na przykładzie.

Osoba, która formułuje wypowiedź normatywną, żąda od adresata wypowiedzi spełnienia jakiejś określonej normy zachowań.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Uczeń Jan Kowalski napisał sprawdzian z fizyki, który przez nauczyciela został oceniony na ocenę „dobrą”. Wydaje się, że stwierdzenie wypowiedziane przez nauczyciela: *Z tego sprawdzianu otrzymałeś ocenę „dobrą”* jest dość jednoznaczne. Załóżmy, że w intencji nauczyciela jest to wypowiedź opisowa, która wskazuje na stopień opanowania przez niego materiału wymaganego na sprawdzianie. Jednak piątkowy kolega Kowalskiego komentuje tę wypowiedź stwierdzeniem: *Spoko ta czwórka*, zaś Kowalski, który nie ma specjalnych ambicji związanych z fizyką,

mówi: *Dla mnie ta czwórka jest super*. Zarówno dla Kowalskiego, jak i jego kolegi ich wypowiedzi mają charakter wyłącznie oceniający. Z kolei rodzice Kowalskiego komentują sytuację stwierdzeniem: *Ta ocena to porażka, stać cię na znacznie więcej! Powinieneś mieć co najmniej piątkę*. Wypowiedź rodziców ma charakter normatywny, bo wyraźnie odwołuje się do określonej normy, która ma postać stwierdzenia *Oceny szkolne powinny odzwierciedlać potencjał ucznia*. W sytuacji tej widzimy przede wszystkim, że:

- Ta sama wypowiedź i ten sam termin, w zależności od intencji, mogą być brane jako opisowe lub jako oceniające.
- Wypowiedzi oceniające mogą być wyrażane przy użyciu bardzo różnych terminów, jak „spoko”, „super” czy „porażka”.
- W zależności od przyjętej normy ten sam stan rzeczy może być przez różne osoby postrzegany i oceniany bardzo różnie.

Wielu badaczy etyki również zwraca uwagę na problemy językowe z przyporządkowaniem jakiejś wypowiedzi do kategorii wypowiedzi oceniających lub etycznych. Przeczytajmy fragment pierwszego rozdziału znanego podręcznika etyki autorstwa wybitnego brytyjskiego filozofa Richarda Brandta:

((Richard Brandt

Etyka. Zagadnienia etyki normatywnej i metaetyki

Po pierwsze, dane zdanie będziemy nazywać ‘twierdzeniem etycznym’, jeśli zawiera ono jedno z następujących wyrażen, użytych w zwykłym sensie w języku polskim (albo inne wyrażenie równoznaczne z którymś z nich): ‘jest pożądane’, ‘jest moralnie konieczne’, ‘jest obowiązkiem moralnym’, ‘jest naganne’, ‘jest moralnie

chwalebne'. Etyczne jest też, oczywiście, twierdzenie, które przeczy temu, że coś jest pożądane, moralnie konieczne itd.

Po drugie, wyliczenie to trzeba poszerzyć tak, by można było jako twierdzenia etyczne kwalifikować pewne zdania, które nie zawierają żadnego z powyższych wyrażen ani ich synonimów. Powiemy więc, że dane zdanie jest twierdzeniem etycznym, jeśli wynika zeń lub zaprzecza mu jakieś zdanie zawierające jedno z wyliczonych wyżej wyrażen. [...]

Założmy, że mamy już dostatecznie jasną definicję czy regułę stosowania wyrażenia 'twierdzenie etyczne'. Wygodnie jest mieć do dyspozycji także pewne inne wyrażenie: 'słowo etyczne', 'termin etyczny' lub 'predykat etyczny' – przy czym wyrażen tych używałoby się zamiennie. Jakie jest ich znaczenie? Weźmy pod uwagę słowa 'pożądane', 'naganne' i pozostałe wyliczone poprzednio wyrażenia. Będziemy je nazywać 'terminami etycznymi'. Podobnie postąpimy w przypadku dowolnego słowa czy wyrażenia, które występując w zdaniu, nadaje mu charakter etyczny. Tak więc słowa 'słuszny' [right] i 'niesłuszny' [wrong] będą, w każdym razie w wielu swych zastosowaniach, traktowane jako terminy etyczne. [...]

Konsekwencją naszego kryterium kwalifikowania słowa w danym kontekście jako 'terminu etycznego' jest fakt, że bardzo wiele słów można w pewnych sytuacjach uznać za terminy etyczne. Należą do nich: 'niemoralne', 'niesłuszne', 'słuszne', 'haniebne', 'dyskredytujące', 'szokujące', 'znakomite', 'dobre', 'złe', „niegodziwe”, „grzeszne” i 'niewybaczalne'.

Źródło: Richard Brandt, *Etyka. Zagadnienia etyki normatywnej i metaetyki*, tłum. B. Stanosz, Warszawa 1996, s. 11–14.

Rozważania Brandta dostarczają nam istotnych wskazówek do rozpoznawania wypowiedzi oceniających. Po pierwsze trzeba pamiętać, że bywają stwierdzenia, które nie zawierają żadnego terminu etycznego, ale są skonstruowane w taki sposób, że wynika z nich wypowiedź o takim charakterze. Po drugie, że wyrażenie, które stanowi negację etycznej wypowiedzi oceniającej, samo staje się taką wypowiedzią. Po trzecie, że warto wyraźnie wyodrębnić termin etyczny z wypowiedzi (określając go mianem predykatu etycznego), dzięki czemu można się zastanowić nad jej sensem.

Wielu filozofów przyjęło za Sokratesem stanowisko, że dobro jest tym samym, co wiedza o dobru i akceptacja określonej normy postępowania.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Cytat z Brandta oraz nasze badania przypadku z oceną Kowalskiego wyjaśniają językowe i intencjonalne powody problemów z odróżnieniem od siebie wypowiedzi opisowych, oceniających i normatywnych. Wspomnieliśmy jednak, że jest jeszcze trzeci powód kłopotów w tej materii, mianowicie powód filozoficzny. Co najmniej od czasu Sokratesa i jego stanowiska określanego mianem **intelektualizmu etycznego** filozofowie spierają się o relację między etycznymi wypowiedziami oceniającymi a wypowiedziami normatywnymi. Część z nich uważa, że etyczna wypowiedź oceniająca jest tożsama z wypowiedzią normatywną. Stwierdzenie czy rozpoznanie, że coś jest dobre, pociąga za sobą postulat powinności postępowania w określony sposób. Niektórzy filozofowie definiują nawet

takie terminy jak dobro i wartości właśnie przez wskazanie powinności czy normy postępowania. Powiedzieć, że coś jest dobre w sensie etycznym to dla nich dokładnie to samo, co powiedzieć, że należy postępować w określony sposób.

Słownik

aksjologia

(gr. *axia* – wartość, *logos* – wiedza) dział filozofii, popularny w szczególności na przełomie XIX i XX w., zajmujący się badaniami nad istotą i rodzajami wartości

intelektualizm etyczny

intelektualizm etyczny – określenie, za pomocą którego przyjęło się oddawać specyfikę stanowiska Sokratesa, które zajmował na gruncie etyki. Głosił on, że dobro jest tym samym, co wiedza o dobru i akceptacja określonej normy postępowania, wobec czego przyczyną zła jest niewiedza i ignorancja. Na bazie tego poglądu Sokrates przekonywał dalej, że wystarczy kogoś przekonać, że jego działanie jest złe, żeby go zaprzestał. Poglądem tym Sokrates uzasadniał swoją praktykę dydaktyczną, polegającą na tym, że chodził po Atenach i zagadywał mieszkańców, starając się argumentacją zaszczepić im poszanowanie norm etycznych

wnioskowanie entymematyczne

wnioskowanie, w którym co najmniej jedna przesłanka niezbędna do formalnego wyprowadzenia wniosku jest ukryta; powodem tego ukrycia jest zazwyczaj to, że odbiorca uważa tę przesłankę za oczywistą

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawną odpowiedź. Wartość w znaczeniu instrumentalnym jest pochodna w tym sensie, że...

- ☐ swojej wartości nie zawdzięcza żadnej innej wartości.
- ☐ swoją wartość zawdzięcza odniesieniu do wartości w sensie ekonomicznym.
- ☐ swoją wartość zawdzięcza odniesieniu do wartości w sensie etycznym.
- ☐ jest względna.

Ćwiczenie 2

Zaznacz, które twierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe. Wypowiedź oceniająca to wypowiedź...

	prawda	fałsz
zawierająca terminy nieostre znaczeniowo.	☐	☐
która wyraża aprobatę lub dezaprobatę jakiegoś stanu rzeczy.	☐	☐
z której wynika wypowiedź zawierająca termin funkcjonujący jako wartość w znaczeniu etycznym.	☐	☐
która nie zawiera negacji.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Zaznacz wypowiedź oceniającą w sensie normatywnym.

- ☐ Jeśli zależy ci na zdrowiu, zamieszkaj poza miastem.
- ☐ Samochody hybrydowe są dobre dla środowiska.
- ☐ Wartość rynkowa mieszkań jest zależna od stanu lokalnego środowiska.
- ☐ Ludzie powinni bardziej troszczyć się o środowisko.

Ćwiczenie 4

Zaznacz zdanie, w którym termin „dobry” lub „powinien” użyty jest w taki sposób, że wypowiedź na pewno ma charakter normatywny.

- ☐ Ten nauczyciel jest dobry dla swoich uczniów.
- ☐ Ten nauczyciel dobrze uczy.
- ☐ Nauczyciel powinien postawić Janowi piątkę na koniec roku szkolnego.
- ☐ Nauczyciel nie powinien obrażać uczniów.

Ćwiczenie 5

Wyberzmy jedno ze zdań z poprzedniego ćwiczenia: *Nauczyciel powinien postawić Janowi piątkę na koniec roku szkolnego*. Podaj, w jakim znaczeniu terminu „powinien” wypowiedź ta jest normatywna.

Ćwiczenie 6

Podaj ukryte założenie wartościujące niżej przedstawionego wnioskowania, za sprawą którego wypowiedź nabiera charakteru normatywnego.

Jan pali dużo papierosów. A przecież jest oczywiste, że papierosy szkodzą zdrowiu. Dlatego Jan powinien rzucić palenie.

Ćwiczenie 7

Podaj ukryte założenie lub założenia niżej przedstawionego wnioskowania, za sprawą którego wypowiedź ta nabiera charakteru normatywnego.

Jan nie powiedział prawdy, kiedy spytano go, czy wie, kto napisał obraźliwy komentarz na temat jednego z uczniów. Komentarz ten sprawił dużą przykrość poszkodowanemu. Jan postąpił zatem niewłaściwie.

Ćwiczenie 8

Rozważ następujące rozumowanie.

Jan popełnił czyn X. Czyn X był korzystny dla Jana, ale był niemoralny. Dlatego Jan nie powinien być popełnić tego czynu.

Odpowiedz na pytania. Jaki czyn mógł popełnić Jan, żeby to rozumowanie było według ciebie sensowne? Czy Jan mógłby się bronić, podając jako przestankę zdanie: Człowiek zawsze powinien kierować się wyłącznie własną korzyścią?

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Mazur

Przedmiot: Filozofia

Temat: Kurs logiki: lekcja 49. Wypowiedzi oceniające

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kultura logiczna.

6. Uzasadnianie pośrednie: wnioskowanie (rozumowanie) niezawodne (oparte na wynikaniu logicznym lub definicyjnym) i zawodne, wybrane schematy (reguły) wnioskowań, klasyfikacja rozumowań (dowodzenie, wyjaśnianie, potwierdzanie, obalanie). Uczeń:

3) odtwarza schemat, na którym opiera się określone wnioskowanie;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia kategorię wypowiedzi oceniających i normatywnych;
- odróżnia wypowiedzi oceniające od normatywnych i opisowych;
- filozofuje na temat problemów w ustaleniu statusu wypowiedzi oceniających oraz granicy między nimi a wypowiedziami normatywnymi i opisowymi.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie trzech zdań z użyciem słów dobry lub powinien.

Faza wstępna:

1. Podanie tematu i celu lekcji.
2. Podane odpowiedzi komentuje, wskazując, które z podawanych przez uczniów przykładów są wypowiedziami oceniającymi, a które normatywnymi w znaczeniu omówionym w e-materiale.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią e-materiału. Nauczyciel komentuje najważniejsze punkty, upewniając się, czy uczniowie dobrze je rozumieją.
2. Nauczyciel dobiera uczniów w pary. Każda para ma za zadanie napisać na osobnych kartkach dwa zdania. Jedno zdanie ma mieć charakter jednoznacznie oceniający lub normatywny, drugie zaś ma nie mieć takiego charakteru, ale zawierać jakiś potencjalnie oceniający termin.
3. Po wykonaniu pracy każda para kładzie kartki ze zdaniami na wyznaczonym miejscu, napisem do dołu. Następnie cała klasa zbiera się wokół powstałego w ten sposób stosiku i po kolei każdy uczeń losuje jedną kartkę. Jego zdaniem jest w pierwszej kolejności ocena, czy tekst na kartce to wypowiedź oceniająca, opisowa czy normatywna. Następnie przy pomocy reszty klasy przekształca wypowiedź oceniającą lub normatywną w opisową lub odwrotnie. Ma to zrobić na drodze interpretacji i doprecyzowania znaczenia użytego w wypowiedzi terminu oceniającego. Ćwiczenie trwa do momentu przeczytania wszystkich zebranych zdań.

4. Nauczyciel komentuje przebieg gry, przechodząc do rozmowy kierowanej, w trakcie której rozważa z uczniami znaczenie wyrażen wartościujących i wypowiedzi normatywnych i ich rolę we wnioskowaniach. W szczególności zadaje pytanie: Od czego zależy to, że wnioskowanie z komponentem oceniającym lub normatywnym jest przekonujące?

Faza podsumowująca:

1. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Zadaniem uczniów jest wynotowanie z portali informacyjnych przykładów wypowiedzi, które są wnioskowaniami i zawierają wyrażenia wartościujące.

Materiały pomocnicze:

- Drozdowicz Z., *Czego powinni nauczyć się filozofowie i czego mogą oni nauczyć innych?*, w: „Filo-Sofija” 26(2014/3), s. 29–40.
- *Wychowanie–mądrość–kultura. Problemy współczesnego wychowania w perspektywie sokratejskiej*, red. B. Jodłowska i M. Flanczewska-Wolny, Kraków 2011.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać treść animacji do przygotowania się do lekcji powtórkowej.